

ESKİ YUNANCA YAZITLAR IŞIĞINDA ANADOLU'DA KADININ KONUMU

Araştırma Makalesi / Research Article

Yıldız, M. E. (2021). Eski Yunanca Yazıtlar Işığında Anadolu'da Kadının Konumu *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(3), 1285-1297.
<https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.988436>.

Geliş Tarihi: 29.08.2021
Kabul Tarihi: 10.09.2021
E-ISSN: 2149-3871

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ertan YILDIZ
Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü
ertanyildiz@akdeniz.edu.tr
ORCID No: 0000-0001-8003-8698

ÖZ

Antik Dönem'de kadının konumunu konu alan Türkçe yayınlar günümüzde hatırı sayılır şekilde artmıştır. Fakat bu çalışmalarda epigrafik belgeler neredeyse hiç referans gösterilmemiştir. Oysa epigrafik belgelerden kadının Antik Dönem'deki konumunu ortaya koyan önemli bilgilere ulaşılmaktadır. Bu kitabelere göre genç kızlar, 14 yaşına geldiklerinde evlilik yaşına girmiş oluyorlardı. Pek çok mezar yazıtında genç kızların bakire olarak öldüğü vurgusu onların evlenene kadar bekaretlerini koruduklarını göstermektedir. Bu dönemde toplumsal yaşama dahil edilmeyen kadınlar becerilerini ispat ettiklerinde dokuma dışında işlerle de uğraşabilmekteydi. Bu makalede örnek verilen epigrafik belgelerden kent meclislerinin onay vermesiyle kadınların hekim olarak da çalışabildiklerine değinilmiştir. Yine epigrafik belgelerden daima erkek çocukların evlat edinildiği görülmektedir. Kız çocukların yerine erkek çocukların evlat edinilmesi özellikle miras hukukuyla ilişkilidir. Toplumsal yaşamda ve kent yönetiminde söz sahibi olamayan kızların miras üzerinde de söz sahibi olamadıkları bilinmektedir. Fakat epigrafik belgelerden mezar hukukuna yönelik mirasın bunun dışında tutulduğu görülmektedir. Mezara kimlerin defnedileceği hususunda kızların mirasçı ve söz sahibi olabildiği yazıtlardan öğrenilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Antik Dönem, Kadın, Epigrafik Belgeler, Mitoloji.

THE POSITION OF WOMEN IN ANATOLIA IN THE LIGHT OF ANCIENT GREEK INSTRUCTIONS

ABSTRACT

The Turkish publications concerning the status of women in antiquity have considerably increased in the recent years. Yet, there is almost no reference to epigraphic evidence in these works. It is no surprise that significant results can be obtained to elucidate the role of women in antiquity. These documents demonstrate that young girls married when they reached the age of 14. According to many funerary inscriptions, many girls emphasized that they were virgins indicating that they preserved their virginity until marriage. The women taking no part in the social life of their societies could only work in the fields apart from weaving when they proved that they were capable of doing it. In this paper, based on the epigraphic evidence, it is underlined that the women worked as physicians when the city councils approved it. The adoption of boys instead of girls are particularly related to the inheritance law. The women who had no voice in the social life and the city administration did not have any rights in the inheritance. But, it is seen from the epigraphic documents that the inheritance concerning the burial law is exempted from this practice. The funerary inscriptions clearly show that the women could have the right to say who would be buried in the tomb.

Keywords: Ancient Period, Women, Epigraphic Documents, Mythology.

GİRİŞ

Antik Dönem'de kadının toplumsal hayattaki yerine açıklama getiren Türkçe olarak kaleme alınmış makaleler, kitap ya da kitapta bölümler yakın zamanda hatırı sayılır şekilde artmıştır. Bunlardan bir kısmı genel çerçevede bilineni tekrar etse de bir kısmı da yeni bilgiler sunarak bakış açımızı her geçen gün genişletmektedir. Bu çalışmalarda eksik olan hatta neredeyse hiç referans

verilmeyen epigrafik belgeler bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Diğer taraftan özellikle toplumsal yaşama ağırlıklı olarak yön veren inanç sistemi ve özellikle bu inanç sistemi içindeki erkek ve kadın tanrıların özgürlük alanları ve onlara biçilen role de bu çalışmada yer verilmiştir. Zira toplumun genel kabul ettiği ahlak kurallarına aykırı hareket eden bir tanrıya dönemin inanan insanları değer vermez, bu tanrı kabul edilemez, anılamaz ve itibar göremezdi. Örneğin; Olympos Tanrılarının baş tanrısı Zeus, mitoloji kitaplarında hatırı sayılır bir sayfaya sahiptir. Onun genç kızlarla birlikte olmak için kılıktan kılığa dönüşmesi, onları kaçırması hatta yakışıklı delikanlı Ganymedes'i kaçırması (Fotoğraf 1) ve onlarla zor kullanarak ya da karşılıklı isteyerek birlikte olmasına karşın Akdeniz coğrafyasında yaşayan halklar Zeus'a inanmaya ve onun için muhteşem tapınaklar yapmaya devam ettiler. Bunun nedeni ona inanan toplumdaki erkeklerin davranışlarının da benzer olmasıydı. Buna karşılık Zeus'un davranışlarına onay veren halk Phrygia Apameia'sında Apollon'a sırt çevirmişti. Çünkü Apameia yurttaşları bir nehir tanrısı olarak büyük saygı gösterdikleri Marsyas'ın onları Galatların saldırılarından koruduğuna inanmışlardı (Pausanias 10.30.8). Fakat Apollon bir müzik yarışması sonrası Marsyas'ı bir çınar ağacına asarak o daha canlıyken derisini yüzmüştü (Ovidius, Dönüşümler: 6.382-400). Bu hikayeyi bilen Apameia vatandaşları sikkelerinde Marsyas'ı ve diğer tanrıları birçok kez darp etmesine karşın Apollon'a sikkelerinde yer vermemişlerdi. Zira Apameia'dan henüz Apollon darplı bir sikke gün yüzüne çıkmamıştır. Olasılıkla bunun en büyük sebebi; Lykia'nın baş tanrısı, ünlü kehanet merkezi Delphi'un tanrısı, güzel sanatların tanrısı Apollon'un, Apameia yurttaşlarının değer ve inanç yargılarının aksine hareket etmesidir. Esasen bu, ister Eskiçağ'ın tanrıları olsun isterse de günümüzde farklı inanç sahibi insanların ilahları olsun hiç fark etmez. İnsanoğlu her daim toplumun ya da kendi değer yargılarıyla bağdaşmayan tanrı ve onun inanç sisteminden uzak durduğu gibi inandığı inanç sistemi içinde hareket etmeyen insandan da uzak durmuştur. Bu neredeyse günümüze kadar süregelen tüm farklı inanç sistemleri içinde genel bir kural gibidir. Bu noktadan hareketle Antik Dönem'in kadın ve erkek tanrılarının olaylar karşısındaki davranışları ve onların özgürlük alanları aynı zamanda bu tanrılara inanan insanların da davranışlarını, değer yargılarını, ahlak anlayışlarını ve özgürlük alanlarını belirlediği açıktır. Ve günümüze kadar isimleri sayılamayacak kadar çok ve de bugün nerede oldukları bilinmeyen bu tanrılar, dönemlerinde olağanüstü güçlere sahiplerken isimlerinin yitip gitmesi sürekli yenilerinin gelmesi buna karşılık insanoğlunun baki kalması bu değer yargılarının bizzat insanlar tarafından oluşturulduğunu ve tanrılara atfedildiğini düşündürmektedir. Bu sebeple burada ortaya konan çalışma Antik Dönem'de kadının toplumdaki yerini daha görünür kılmak için mitolojiyi ve bunun yanında klasik metinler ile epigrafik metinleri bir araya getirmeye odaklanmıştır.

1. MİTOLOJİDE VE EPIGRAFİK BELGELERDE KADIN

Yunanlıların topyekün inandığı tanrıların baştanrısı Zeus, ölümlü ya da ölümsüz arzuladığı birçok kadınla birlikte olmuştur. Örneğin; İrmak Tanrısı Asopos'un en küçük kızı Aigina'yı bir boğaya dönüşerek kaçırmış (Fotoğraf 2) ve onunla olan birlikteliğinden Aiakos doğmuştur (Graves, 2012: 276). Ölümlü ve evli bir kadın olan Alkmene'nin yatağına kocası Amphitryon'un kılığına dönüşerek girmiş ve bu birliktelikten Herakles doğmuştur (Apollodoros: 4.8). Libya'nın Tyre kumsal kıyılarında Agenor'un güzel kızı Europa hayvanlarını yalnız başına otlatırken, Zeus, onun hayvanlarının arasını olağanüstü bir güzellikte ve uysal görünümde beyaz bir boğaya dönüşerek katılmıştı. Boğa'nın güzelliğinden etkilenen ve uysal olduğuna kanaat getiren Europa, boğanın sırtına biner binmez Zeus (Fotoğraf 3), bu uysal görünümünü terk edip onu Girit'e kaçırmıştı (Ovidius, Dönüşümler: 2. 859-874). Sparta kralı Tyndareos'un güzel eşi Leda, Eurotas Nehri kıyısında otururken kendini güzel bir kuğuya dönüştüren Zeus, Leda'nın onu bağrına basmasıyla (Fotoğraf 4) onunla birlikte olmuştur (Hyginus, Fabulae: 77). Hatta Zeus Troia'ya ismini veren Kral Tros'un oğlu ölümlülerin en yakışıklısı delikanlı Ganymedes'i Olympos'a kaçırmıştı (Homeros, İlyada: XX. 230-235; Vergilius, Aeneis: V. 159; Ovidius, Dönüşümler: X. 155-161). Tek başına bir yerde bulunan ya da gezen genç kızlara veyahutta kadınlara cinsel saldırılarda bulunan sadece Zeus değildi. Tanrıça Athena Troia savaşı sırasında kendisine yeni silahlar yapması için Hephaistos'un atölyesine gitmişti. Burada ona sahip olma arzusu taşıyan Hephaistos onun üstüne atılmış, Athena ise ondan kaçıp kurtulmuştu (Apollodoros, 3.14.6). Tanrıça Demeter henüz gençken erkek kardeşi Zeus'la olan birlikteliğinden Persephone doğmuştu. Fakat diğer kardeşi Hades, Demeter'in kırdaki kızını

Persophone'yi (Fotoğraf 5) kaçırmıştı (Hesiodos, Theog. 910-915). Bunun üzerine rahibelerinin gelin ve damada evlilik sırları verdiği Hasat Tanrıçası Demeter, kızı Persephone'yi Telpusia civarlarında aramaya koyulmuştu. Kızının yokluğuna tahammül etmekte zorlanan bu yüzden tanrısal görevlerini bile ihmal eden Demeter, Amphitrite ile evli olan erkek kardeşi Poseidon'un kendisini izlediğini farketmişti. Kendini bir kısrağa dönüştürerek Apollon'un oğlu Onkios'un sürüsüne karışmış böylece Poseidon'dan kurtulmaya çalışmıştı. Fakat Poseidon da kendisini bir kısrağa dönüştürerek Demeter ile birlikte olmuştur (Pausanias: VIII. 25. 5; Apollodoros: III, 6-8). Burada Yunan mitolojisinde yalnız başına gezinen ister ölümlü isterse de ölümsüz bir kadın olsun ya da hatta Ganymedes örneğinde olduğu gibi bir delikanlı olsun onlara yönelik cinsel saldırılardan sadece bir kaçına örnek verildi. Bu örneklerle rağmen ahali, inandıkları bu tanrılar için tapınak yapmaktan onlar için sunu sunmaktan asla vazgeçmedi. Çünkü bu örnekler toplumsal yaşama kaynaklık ediyordu. Kadının tek başına sokağa çıktığında başına gelebileceklerinden sorumlu olacağı mesajı veriliyordu. Zira bizim bugün mitoloji dediğimiz hikayeler örgüsüne onlar din diyorlardı.

Antik Dönem'de kadının tek başına dışarı çıkması hoş karşılanmazdı hatta buna izin verilmezdi. Şayet dışarı çıkacaksa mutlaka *oikostan* birisi ona eşlik etmeliydi. Sayısız mezar stelleri üzerindeki kabartmalarda görüldüğü gibi kadın başını bir şalla örtüyordu (Fotoğraf 6-7-8-9). Kadın genel olarak evdeydi ve evin tüm işlerinden sorumluydu. Kadından beklenen *familianın* devamını ve de aile üyelerinin ölüm sonrası dinsel ritüellerin aksatılmadan devamını sağlayacak bir erkek çocuk dünyaya getirmesiydi. Bundan sonrası kadının tüm uğraşı çocuklar, köleler ve ev hizmetkarlarının idaresi üzerineydi. Tüm yaşamları süresince *kyriosun* (efendi) hamisi altındaydılar (Blanck, 1976: 100; Röhl, 1995: 998, s.v. Frau; Akalın, 2003: 27). Bu hamî; geniş bir ailede evin reisi (Yun. *ὁ κτήτωρ τῆς οἰκίας*; Lat. *paterfamilias*), kocası, erkek kardeşi olabilirdi. Çekirdek bir ailede²⁸ ise kocası ve de yetişkin erkek çocukları olabilirdi. Akdeniz coğrafyasındaki Antik Dönem kentlerinin günümüze ulaşmış sayısız kitabelerden her *polis*in Danışma Meclisine (*βουλή*), Halk Meclisine (*δημος*) ve hatta Yaşlılar Meclisine (*γερονσία*) sahip olduğu bilinmektedir. Bu haliyle demokratik bir yönetimin varlığı görünür olsa da bu meclislerin tüm üyeleri erkektir. Yine sayısız yazıtlardan kitabede ismi geçen vatandaşların annesinin ismiyle değil babasının ismiyle anıldığı görülmektedir. Diğer taraftan Herodotos (I. 173) Lykia'dan bahsederken vatandaşların babalarının ismiyle değil annelerinin ismiyle anıldığını belirtir. Fakat Herodotos'un yaşadığı döneme yakın tarihlerde taşta kazınan az sayıdaki Likçe yazıtlar, vatandaşların annelerinin isimleriyle değil babalarının hatta dedelerinin isimleriyle anıldıklarını belgelemektedir²⁹. Herodotos aynı pasaj içinde Lykialı bir kadının köleden bir çocuğu olması halinde çocuğun vatandaşlık haklarına sahip olabildiğini ama kentin önde gelen erkeklerinden biri bile olsa yabancı bir kadından ya da sevgilisinden bir çocuğu olduğunda doğan çocuğun bu haktan mahrum olduğunu belirtir. Herodotos'un bu aktarımı bir önceki cümlesindeki bilginin gerçeği ne kadar yansıttığıyla değerlendirilmeli fakat yine de kuşkuyla karşılanmalıdır. Genel olarak erkeklerin egemen olduğu bu toplumsal yapılanmada kadınlar, ülke yönetiminde etkin rol oynayan meclislerde yoktu. Bu nedenle ne seçebilir, ne seçilebilir, ne de bir hususta karar verilmesi için oy kullanabilirdi. Siyasal toplantılara iştirak edemezler, kamusal görevler üstlenemezler, festivallerde yer alamazlardı. Kadınların toplumsal aktivitesi dinsel bir ayinde rahibe ya da bu ritüelin gereklerini yerine getiren festival alayının bir katılımcısı olmakla sınırlıydı (Röhl, 1995: 998-999, s.v. Frau; Friedell, 1999: 198-199; Hartman, 2000: 25). Eve hapsolan kadın, yeteneğini yün işleri ve dokuma üzerine geliştirmişti. Phrygia'da belgelenen kapı stilli mezar taşlarındaki yün sepeti, yün, yün eğirmede kullanılan iğ, öreke kadının bu rolüne bir atıftır³⁰. Kocası Odysseus'u büyük bir sadakatle bekleyen Penolope'nin, kendisiyle evlenmek isteyenleri oyalamak amacıyla tezgahta dokuma yapması da bu işe bir göndermedir (Homeros, Odyssea: II. 93-100). Kadınlar genel olarak vakitlerini evde geçiriyor ve dokuma işleriyle ilgileniyor olsalar da diğer taraftan bu genellemenin dışında hareket eden kadınların varlığı da epigrafik belgelerden

²⁸ Phrygia'daki geniş aile ve çekirdek aile için bkz. Thonemann, 2013: 125-127.

²⁹ Bu yazıtlardan bazıları için bkz. Wörrle, 1997; Seyer ve Tekoğlu, 2009: 221; Kuban, 2012; Korkut ve Tekoğlu, 2019.

³⁰ Phrygia'daki kapı stilli mezar taşları ve üzerindeki motifler için bkz. Phuhl ve Möbius, 1979; Lochman, 2003.

bilinmektedir. Kelainai/ApameiaKibotos'tan belgelenen bir yazıttan kocası Onesimos için mezar yaptıran Eutykhis'in bir hekim olduğu öğrenilmektedir (Yıldız, 2014: 297). Yazıtlarda hekim olan kadınlara ender olarak rastlanmaktadır. Bunlardan birisi de Byzantionlu Mousa'dır (SEG 24,nr: 811). Diğeri Kios'tan Empeiria (IKios, nr: 52), Bithynia'dan Fabia Fabula (Akyürek Şahin ve Uzunoğlu, 2019: 255), bir diğeri Tlos'tan Antiokhis'tir. Antiokhis'in yazıtı diğeri yazıtlara göre bazı bilgiler de sunmaktadır (TAM II, 2, nr: 595: Ἀντιοχίς Διοδότο[υ] | Τλωίς μαρτυρηθεῖσα ὑπὸ τῆς Τλωέων | βουλῆς καὶ τοῦ δή[μ]ου ἐπὶ τῇ περὶ | τὴν ἰατρικὴν τέλῃην ἐνπειρία | ἔστησεν τὸν ἀνδριάντα ἑαυτῆς). Bu kitabeğe göre Tlosluların Danışma ve Halk Meclisi tarafından hekimlik sanatı hakkındaki becerisi ispat edildiğinden Diodotos'un kızı Tloslu Antiokhis kendi heykelini dikmiştir. Yazıtın verdiği bilgiye göre Antiokhis'in hekimliği tamamı erkeklerden oluşan meclis üyeleri tarafından oylanmıştır. Antiokhis bu hususta oldukça yetenekli olmuş olmalı ki onu evin dışına çıkartan ve insanlarla temas eden bir sanatı icra etmesine erkekler izin vermiştir. Buna karşılık yazıtlardan bilindiği üzere heykel dikim işini ve kararını veren özellikle bu iki meclis Doktor Antiokhis'in heykelini dikmeyi üstlenmemiş buna karşılık Antiokhis'in kendi heykelini kendisinin dikmesine izin vermiştir. Olasılıkla meclis üyeleri bunun bir onurlandırma değil bir onay kararı olduğu ve bu nedenle burada kent için hayırsever bir faaliyetin bulunmadığı gerekçesiyle Antiokhis'in heykelini dikmeyi üstlenmemiş olmalıdır. Diğeri taraftan zayıf bir ihtimal de olsa vatandaşları olan Antiokhis'in bir kadın olması sebebiyle belki heykelini dikmeyi üstlenmek istememiş de olabilirler. Fakat kentlerin vatani için önemli hayırseverlikte bulunan kadınların heykelini diktiği bilinmektedir. Pamphylia'nın önemli bir kenti olan Perge'nin Danışma ve Halk meclisleri ve de Yaşlılar meclisinin Plancia Magna'nın heykelini dikerek onurlandırdıkları (IPerge I, nr: 117-121) ya da Patara'nın yine aynı meclisler tarafından Claudia Anassa'nın heykelini dikerek onurlandırdıkları (SEG 44, nr: 1212) yazıtlardan bilinmektedir.

Plancia Magna, Senator Marcus Plancius Varus'un kızıydı ve Perge'nin önde gelen ailenin bir üyesiydi. Her ne kadar kadınların kamusal memuriyetleri üstlenemedikleri bilinsede Plancia Magna gibi elit sınıfın kızları bu genel kaidenin dışında hareket ederek kamusal görevler üstlenebilmişlerdir. Plancia Magna, Hadrianus döneminde Perge'de *demiourgos* (IPerge I, nr: 117-121), Menodora, Silyon'da *demiourgos* ve *gymnasiarkhos* (IGR III, nr: 801, 802), Vedia Marcia, Traianus döneminde Ephesos'ta *prytanis* (IEphesos IV, nr: 1017), Tullia, Marcus Aurelius döneminde Ephesos'ta *prytanis* (IEphesos IV, nr: 1064), Flavia Voconia, Ephesos'ta *prytanis* (IEphesos V, 1579b) yine Ephesos'tan Claudia Trophime *prytanis* (IEphesos IV, nr: 1012; Merkelbach ve Stauber 1998: 322, 03/02/37) olarak kamusal görevleri üstlenmişlerdir. Bir kamusal memuriyet üstlendikleri yazıtlar aracılığıyla belgelenmese de bu yazıtlardan servetlerinden hatırı sayılır meblağlar harcayarak vatanları için hayırseverlik işleri yapan Patara'dan Vilia Procla (TAM II,2, nr: 408, 419, 426) gibi kadınlar da bilinmektedir. Bu kadınlar zengin ailelerin çocuklarıydı ve bu yönleriyle hemcinslerinden ayrıcalıklıydılar.

Genç Kızların Evliliği

Sayırsız epigrafik metinlerden özellikle de mezar yazıtlarında kadın ve erkeğin yaşlarının verildiği kitabelerden genç kızların evlendiklerinde erkeklerden daha küçük yaşta oldukları anlaşılmaktadır. Blanck (1976: 106), genç kızların sıklıkla 16-18 yaşlarında evlendiklerinden bahseder. Fakat Phrygia Apameia'sının kitabeleri arasında bulunan bir mezar yazıtı genç kızların 15 yaşına geldiklerinde evlenebildiklerini ortaya koymaktadır (MAMA 6, nr: 205: Κλ(αύδιος) Ὑλας ἐποίησα τὸ ἥρωϊον ἑμαυτῶ κὲ τῇ γλυκυτάτῃ | συνβίω μου Ἀγριππίνῃ ἥτις καὶ(οὔ) ἀστραφῆς τυχοῦσα συντό[μ]ως ἔλυσεν τὸν γάμον ἐτῶν γὰ[ρ] | οὐδὲ τριῶν συνεβίωσέ μοι|χρόνον, νέα δὲ κῆτε ὀκτωκεδε|καέτις ἐνθάδε·). Claudius Hylas'ın kendisi ve karısı Agrippina için kaleme aldırıldığı bu mezar yazıtından evliliklerinin 3 yıl sürdüğü Agrippina'nın daha genç bir kadinken 18 yaşında öldüğü anlaşılmaktadır. Genç kızların evlilik yaşlarına tanıklık eden bir başka yazıt Galatia sınırları içinde kalan ve günümüzde Konya'nın Kadınhanı ilçesine bağlı Atlanti'da bulunan bir başka mezar kitabesidir (MAMA I, nr: 301: ...θάνατον τίκτου|σα θυγάτρα ἦν γὰρ| αἰτῶν δεκάπεντε | καὶ ἡμισίου πλέον κτλ.). Genç kadının kitabede doğum ve yaşının paylaşıldığı ilgili bölümü verilen buradaki ifadeye göre Matrona'nın, kız çocuğunu dünyaya getirdikten sonra doğum sırasında öldüğü ve öldüğünde 15.5 yaşında olduğu anlaşılmaktadır. Bu epigrafik belgeye göre eğer bu oldukça erken bir

doğum değilse, Matrona'nın 14 yaşında evlendiği söylenebilir. Bu iki epigrafik belge genç kızların 14 yaşına geldiklerinde -belki de daha genç bir yaş da olabilir bu- evlilik çağına girdiklerini göstermektedir.

Antik Dönem'de kadın, erkek gözlerinden uzakta bir yaşam sürmüştür. Buna uygun olarak da iffetli, sadakatli, uyumlu ve ağırbaşlı olması genç kızlara daha ailede öğretiliyordu. Zeus'un çapkınlıklarına rağmen Hera'nın kocasına sadakatle bağlı kalması görünen dünyada kadından da istenmişti. Tanrıça Athena'nın bakire ünvanı taşıdığı, hatta tanrıçayı yıkanırken gören ölümlü Teiresias'ın tanrıça tarafından gözünün kör edilmesi genç kızların evlenene kadar iffetlerini, bekaretlerini korumasına yönelikti. Epigrafik belgelerde genç yaşta ölen kızların bakire olarak öldüğü özellikle vurgulanmıştır (SEG 16, nr: 674: ἡ ὑπόστη | [Ι]ουλίου Ζωσίμου καὶ | [τ]ῆς θυγ[α]τρὸς αὐτοῦ. |⁴[Ιου]λία **παρθένη** ἐτῶν ις' | χρη[στῆ] χάριε). Karia'nın Halikarnassos kentinden belgelenen bu yazıt, mezarın Iulius Zosimos ve onun kızına ait olduğunu belirtiyor. Yazıtın dördüncü satırından itibaren ise mezar taşının önünden geçeni, 16 yaşında vefat eden ve bakire olarak öldüğü vurgulanan Iulia selamlıyor. Galatia Bölgesinde günümüzde Kadınhanı ilçesine bağlı Atlantı'da bulunan bir yazıtta da genç kızın bakire olarak öldüğünden bahsedilmektedir (MAMA I, nr: 303: Βοηθὸς καὶ Στρίμων Θεοδό⁴τῆ ἀδελφῆ **παρθένω** σωφρονεστάτ⁸ῆ μνήμης χάρις. Mezar taşı iki erkek kardeş Boetos ve Strymon, ağırbaşlı ve bakire olduğu vurgulanan kız kardeşleri Theodote için diktirmişlerdir. Karia'nın bir kenti olan Kidrama'dan bu sefer bir onurlandırma yazıtında halk meclisi (*demos*) Menandros'un kızı Nanna'yı, onun bakire olduğunu vurgulayarak onurlandırmaktadır (BE 1955 nr: 205: [ὁ] δῆμος ἐτε[ίμ]ησεν Νανναν | Μενάνδρου **παρθένον** κτλ.). Burada genç kızların bakire olduklarını belirten yazıtlardan birkaç tanesine yer verildi. Pek çok yazıtta evlenmemiş kızların bakire olmasına vurgu yapılması onların bekaretlerini korumak amacıyla kocaları için saklamak zorunda kaldıklarını göstermektedir.

Zeus'un yapmış olduğu birden çok evlilikleri arasında kız kardeşleri Demeter ve Hera da vardır. Bu hikaye kardeşler arası evliliklerin mümkün olduğunu göstermektedir. Fakat kardeş evliliklerinden engelli çocuklar dünyaya geldiği dönemin insanları tarafından bilinmekteydi. Zeus ve Hera'nın çocukları olan Hephaistos'un engelli doğmasından utanan annesi Hera, onu Olympos'tan aşağıya atması da bu bilince bir göndermedir. Buna rağmen kardeş evliliklerinin önünde bir engel olmadığı da görülmektedir. Karia satrabı Mausolos'un kız kardeşi Arsinoe ile evli olması örneğinin yanında az da olsa bazı yazıtlarda kardeş evliliklerinin yapıldığı görülmektedir (TAM II 2, nr: 636: Λεοντίσκος Πτολεμίου ἐπὶ τῷ υἱῷ Ἀνδροβίῳ καὶ Τειτανίς Λεοντίσκου **ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ**⁵ **καὶ ἀνδρὶ Ἀνδροβίῳ** | καὶ Λεοντίσκος ἐπ[ι] | τῷ πατρὶ μνήμης | [ἔ]νεκεν ἥρωι κτλ.). Bu yazıtta göre Ptolemaios oğlu Leontiskos, rahmetli oğlu Androbios için ve Leontiskos'un kızı Teitanis, rahmetli kardeşi ve de kocası Androbios için ve Leontiskos'un da babası Androbios için hatırasına duyulan minnettarlıktan bu mezarı yaptırdığı anlaşılmaktadır. Kappadokia Komana/Hieropolis'inden başka bir yazıt da kardeş evliliğinin yapıldığını belgelemektedir (Tit. Coman. Capp. 5, 10: Σασας Ἀπολλωνίου Ἡδεῖα τῆ | **ἀδελφῆ καὶ γυναικὶ** μνήμης | ἔνεκα). Bu kitabeğe göre Apollonios oğlu Sasas, kızkardeşi ve karısı Hedeia için bu mezarı hatırasına olan minnettarlığından yaptırdığı anlaşılmaktadır. Kardeş evliliklerinin mümkün olduğunu ortaya koyan epigrafik belgeler az da olsa burada birkaç tanesine yer verilmiştir. Arkeolojik açıdan da kardeş evliliklerinin mümkün olduğunu gösteren belgeler mevcuttur. Paphlagonia'nın kenti Pompeiopolis'ten bulunan bir mezar taşındaki yazıttan kardeş oldukları anlaşılan bir çift betimlenmiştir (Durugönül, 1993). Bu betimlemede erkek kardeş sol eliyle kız kardeşinin sağ göğsünü tutmaktadır. Bu ikonografiyle de kardeşlerin evli oldukları yorumlanmıştır.

Kadının Miras Hakkı Var mıydı?

Homeros evrenin tanrılar arasında nasıl paylaşıldığından ilk bahsedendir (Hom. İll. XV, 187-190). Poseidon'un konuştuğu pasajda: “*Dünya üçe bölündü, üçümüz de aldık payımızı, kura çekildi, köpüklü deniz düştü bana, her zaman orda oturayım diye, sisli karanlıklar ülkesi düştü Hades'in payına, Zeus'a bulutlar arasındaki engin gök düştü*” (çev. A. Erhat ve S. Eyüboğlu). Üç erkek tanrı, maddi olarak evreni paylaşmıştı. Bu maddi paylaşımında bir kadın tanrı yoktu. Kadın tanrıların payına soyut kavramlar düşmüştü: Evlilik, doğum, bilgelik, bereket, iffet, bakirelik, uyum vs. Bu inanç

sisteminde Olympos'u yurt edinen tanrıların aile reisi bir erkekti. Görünen dünya yaşantısı da bundan farklı değildi elbet.

Antik Dönem ahalisi ailelerden oluşmaktaydı. İster çekirdek ister geniş aile olsun hakimiyet erkeğindi ve aile üyeleri aile babasının (Lat. *pater familias*; Yun. *ὁ κτήτωρ τῆς οἰκίας*) hamiliği altındaydı. Devlet yönetiminde söz sahibi olamayan yani toplumsal hayata katılamayan kadının hak ve borçlanma hakkı da olamayacaktır doğal olarak. Yani hukuki işlem ehliyeti olmadıklarından onlar adına bu hakkı ya *pater familias* ya da kocası kullanabilirdi. Bu nedenle kamu hukuku önünde hak ehliyeti olmayan kadın miras hakkına sahip olmadığı için mal-mülk sahibi de olamıyordu (Wolff: 1995, s.v. Recht I D 3b, 2524; Röhl: 1995, 998-999, s.v. Frau). Misal; Atinalı bir erkek, öldüğünde eğer arkasında mirasını bırakabileceği bir erkek çocuğu yoksa ve geriye sadece kızları kaldıysa mirasını kızlarına bırakamazdı fakat kızlarının yasal evliliklerinden dünyaya gelen erkek çocukları miras üzerinde hak sahibi olabiliyorlardı (Wolff: 1995, s.v. Recht I D[3b], 2524). Ksanthos'tan belgelenen bir yazıt bu uygulamanın nasıl olduğuna açıklık getirmektedir (TAM II, 1,nr: 309: Τιμάνθην Μενάνδρου Ἰοβάτ[ει]²ον Λάλλα Τιμάνθου ἀστὴ τὸν [έ]ατῆς πατέρα καὶ Τιμάνθης Τλη[πο]⁴λέμου καθ' υἰοθεσίαν Τιμάνθου | καὶ Τληπόλεμος Τληπολέμου τοῦ |⁶ Τληπολέμου τοῦ Ἀρμένου Ἰοβάτ[ει]¹οι τὸν ἐατῶν πάππον φιλοστοργ[ί]⁸ας ἔνεκεν). Timanthes, kızı Lalla'yi Tlepolemos isminde birisiyle evlendirmiştir ve Lalla ile Tlepolemos'un bu evlilikten Timanthes ve Tlepolemos isminde iki erkek çocuğu olmuştur. Dede Timanthes, olasılıkla mirasını bırakabileceği bir oğlu bulunmadığından olsa gerek kendi ismini taşıyan torunu Timanthes'i evlat edinmiştir. Böylece torun Timanthes dedesinin mirasını almaya hak kazanmıştır. Bu yazıtta göre kadın, babasının hamiliğindeki *pater familiastan* çıkıp kocasının -kocasının babası ya da dedesi de olabilir bu hamiliğindeki başka bir *pater familias* çatısı altına girdiğinde öz babasından kendisine kalacak miras hakkından mahrum kalmaktadır. Bunun önüne geçmek için de baba, kızının oğlunu evlat ediniyor ve böylece miras dolaylı yoldan kızına kalmış oluyordu. Peki ya hiç erkek çocuğu olmayan bir babanın kızı henüz evlenmediyse ya da evlendi ama kızının bir erkek çocuğu henüz olmadıysa ya da hiç olmadıysa bu durumda ne yapılıyordu? Bu konuya Pınara'nın (Fethiye) teritoryumunda bulunan Perdikia'dan bir yazıt açıklık getiriyor (TAM II, 1,nr: 247: τὸ ἠρῶον κατεσκεύασεν ... |² Ἡρόδοτος Γάιου Ἰουλίου Ἀσκληπιάδου Πιναρεῦς ... |⁴ ἐαυτῶ καὶ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ τέκνοις Τλη|πολέμῳ Ἰάσονος, καθ' υἰοθεσίαν Ἡροδότου Πιναρεῖ καὶ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ Συμφερούση |⁶ Ἡροδότου καὶ ἀδελφῶ Τληπολέμῳ Γάιου Ἰουλίου Ἀσκληπιάδου Πιναρεῖ καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν καὶ ἐκ τούτων γεν|νηθεῖσιν). Buradaki mezar yazıtındaki ifadeye göre: Pınaralı Herodotos yaptırdığı bu mezara kendisinin, eşinin, evlat edindiği erkek çocuğu Tlepolemos'un ve Tlepolemos'un karısının, Herodotos'un kızı Sympherouse'nin ve Herodotos'un erkek kardeşi Tlepolemos'un ve de doğum yoluyla onlardan olanların defin edilmesini arzu etmiştir. Yazıttan Herodotos'un Tlepolemos'u evlat edindiği anlaşılmaktadır. Evlat edinilen Tlepolemos'un öz babası Iason'dur. Herodotos'un öz çocuğu ise bir kızdır ve adı Sympherouse'dir. Herodotos evlat edindiği oğlunun karısına da mezar yapısında yer vermişken kızının kocasından bahsetmemiştir. Elbette kızı kocasından ayrılmış, babasının evine geri dönmüş hatta kızının Tlepolemos isminde bir erkek çocuğu olmuş, bu çocuğun babasının ismi Iason olmuş da olabilir. Her iki durumda da öz babanın kızına miras bırakmadığı için bir erkeği evlatlık olarak aldığı görülmektedir. Evde bir erkek çocuğun olması sadece miras için önemli değildi aynı zamanda aile üyelerinin ölüm yıldönümlerinde hatırlanmaları onlar için sunular sunulmasının da devamını getireceği için önemliydi (Lindsay, 2011, 346).

Yukarıdaki epigrafik belgelerden de görüleceği üzere malk-mülke yönelik kadına bir miras bırakılmazken diğer taraftan mezarın kullanımına yönelik kadınlar mirasçı olarak bırakılabiliyordu. Yani mezarı yaptıran kişi kendisinin ölümünden sonra mezara kimlerin daha sonra gömülebileceği hususunda kadın tam yetki sahibi olabiliyordu. Lykia'nın önde gelen kentlerinden biri olan Tlos'tan

bir yazıt buna örnek teşkil etmektedir (TAM II, 2, nr: 599: τὸ μνημεῖον Ἐπεράστου τ[οῦ] Φιλοκλέους Τλωέωςκαὶ γυναικὶ Ναννίδικαὶ τῆ κληρονόμω αὐτοῦ Σωτηρίδι Ἐπεράστου καὶ τοῖς ἐκ ταύτης κατὰ διαδοχὴν κα<ι> οἷς ἂν αὐτῆ συνχωρήσῃ [ἐνγράφ]ως καὶ ἀνδρὶ αὐτῆς Ζωσίμω καὶ τῆ ἀδελφῆ Συντροφία. ἐτέρω δὲ οὐδενὶ ἐξέσται συνενταφῆναι χωρὶς τοῦ ἐμὲ ἢ τὴν κληρον[ό]μον Σωτηρίδα ἐπιτρέψαι κτλ.). Bu yazıtta göre mezar Philokles oğlu Tlos vatandaşı Eperastos'undur. Eperastos yaptırdığı mezara karısı Nannis'in, kızı ve aynı zamanda mirasçısı Soteris ve Soteris'ten dünyaya gelen çocukların ve veraset (hukuku) uyarınca kızı Soteris'in yazılı olarak izin vereceği kişilerin ve Soteris'in kocası Zosimos'un ve kızkardeşi Syntrophia'nın defnedileceğini belirtiyor. Aynı zamanda mezara Eperastos'un ve mirasçısı olan kızı Syntrophia'nın talimatı olmaksızın başka hiç kimsenin defnedilemeyeceği de taşta kazınmıştır. Galatia'nın bir kenti olan Ankyra'da Latince ve Yunanca kaleme alınmış bilingual başka bir yazıt da kızların mezar sahipliği uyarınca mirasçı olabileceğini göstermektedir (Bosch, 1967: 329, nr. 270: d(is) [m(anibus)]. | Aur(elio) Kal[isthe]ne, veter(ano) | Leg(ionis) V Maced[(onicae)] |⁵Aur(elia) Valen[ti]na coiunx [et] | Aurel(ia) Va[leria] | et Valent[ina] | filiae here[des] |⁰fecer(unt). Αὐρ(ηλίω) Καλλισθ[ένει, πά]λαι στρατιώτη [λεγ(ιῶνος) ε'] | Μακεδονικῆ[ς, Αὐρηλία] | Οὐαλεντῖνα σ[ύμβιος] |⁵καὶ Αὐρηλῖαι Οὐ[αλερία] |καὶΟὐαλεντῖν[α θυγατέρες], | [κλ]ηρονό[μοι]. Bu yazıtta göre mezarın V. Macedonica lejyonunun emekli askeri Aurelius Kallisthenes için yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Mezarı yaptıranlar ise Kallisthenes'in mirasçıları olan karısı Aurelia Valentina ve iki kızı Aurelia Valeria ile Aurelia Valentina'dır. Mezar defin üzerinde kadınların mirasçı olarak görüldüğü epigrafik belgeler çoğaltılabilir elbette. Fakat bu iki örnek, kamusal yaşamda sözü değer görmeyen kadınların mal-mülk üzerinde mirasçı olamazlarken ölen için ruhun evi olduğu düşünülen mezar defin hukukunda tam yetkili olarak mirasçı olabildiklerini göstermektedir.

SONUÇ

Hangi dönemde olursa olsun inanç sisteminin, toplumsal yaşamı ağırlıklı olarak şekillendirdiği açıktır. Bizim bugün mitoloji olarak adlandırdığımız hikayeler örgüsüne Antik Dönem'de yaşayanlar din diyorlardı. İnançlarının gereği olarak da tanrıları için olağanüstü güzel tapınaklar inşa ettiler. Onlar için düzenli olarak dini ayinler, festivaller düzenlediler. Kendilerinin ve sevdiklerinin sağlığı ve mutluluğu için bu tanrılara dua ettiler, adak adadılar. Rahipleri aracılığıyla merak içinde kaldıkları hususlarla ilgili olarak tanrılardan kehanet aldılar. Dolayısıyla tanrıların davranışları, olaylar karşısında aldıkları tavırlar o dönem insanların örnek aldığı hususlardı. Bu gerçek esasen sadece Antik Dönem için değil tüm zamanlar için geçerlidir.

Farklı zamanlarda birbirine yakın ya da uzak yaşayan toplumlarda sayısız tanrı zaman içinde kayboldu. Nereye gittikleri bilinmeyen bu tanrılar ile yeni gelen tanrıların ortak özelliği olan klavuzluk yanı sıra hep baki kaldı. İşte bu gerçekten hareketle Antik Dönem'deki kadın ve erkek tanrıların yaşam biçimleri, olaylar karşısında takındıkları tavırlar, özellikle kadın tanrıların isimlerinin önüne getirilen ünvanlar toplumsal yaşama yön veriyordu. Zeus'un sayısız kaçamaklarına karşılık karısı Hera'nın eşine sadakatle bağlı kalması ya da Athena'nın bakire ünvanını taşıması topluma klavuzluk etti. Bu nedenle toplumsal yaşamda erkek özgürken kadın eve hapsedi. Kadından eşine sadakatle bağlı kalması istendi ama erkekten istenmedi. Genç kızlara evlenene kadar bakire kalmaları öğütlendi; epigrafik belgelerde de evlenmeden ölen kızlarının bakire olarak göçüp gittiği vurgulandı. Kocaların eşleri için yaptırdıkları mezar taşlarına eşlerinin çok güvenilir, çok iffetli, sağduyulu, sadakatlî, kocasını seven, ölçülü, ağırbaşlı vb. gibi ifadeleri yazdırdıkları da sıkça görülmektedir.

Homeros İlyada'sında evrenin üç erkek tanrı olan Zeus, Poseidon ve Hades arasında paylaşıldığından bahsedilir. Üç erkek tanrı, maddi olarak evreni paylaşmıştı. Bu maddi paylaşımında bir kadın tanrı yoktu. Kadın tanrıların payına soyut kavramlar düşmüştü: Evlilik, doğum, bilgelik, bereket, iffet, sağduyu, bakirelik, uyum vs. Bu inanç sisteminde Olympos'u yurt edinen tanrıların aile reisi bir erkekti. Görünen dünya yaşantısı da bundan farklı değildi elbet. Günümüzden farklı olmayacak şekilde ailelerden oluşan Antik Dönem ahalisinde ister çekirdek ister geniş aile olsun hakimiyet erkeğindi (*patria potestas*) ve aile üyeleri aile babasının (Lat. *pater familias*; Yun. *ὁ κτήτωρ τῆς οἰκίας*) hamiliği altındaydı. Aynı şekilde kent yönetiminde etkin rol oynayan meclislerin

tüm üyeleri erkekti. Dolayısıyla devlet yönetiminde söz sahibi olamayan yani toplumsal hayata katılmayan kadının hak ve borçlanma hakkı da olamayacaktır doğal olarak. Yani hukuki işlem ehliyeti olmadıklarından onlar adına bu hakkı ya *pater familias* ya da kocası kullanabilmekteydi. Bu nedenle kamu hukuku önünde hiçbir hak iddia edemeyen kadının miras hakkı da yoktu. Kadının erkek çocuğu yoksa kocasından ya da babasından kalan mal ve mülke sahip olamıyordu. Şayet bir erkek çocuğu varsa kocasından kalan mirası bu erkek çocuğu alabiliyordu. Çocuğun yetişkin olup olmaması önemli değildi. Anne erkek çocuğu adına bu mirası yönetebilirdi. Diğer taraftan ailede bir erkek çocuk yoksa baba bir erkek çocuğu evlat edinebilirdi. Böylece miras *oikosta* kalabiliyordu. Evde bir erkek çocuğun olması sadece miras için önemli değildi aynı zamanda aile üyelerinin ölüm yıldönümlerinde hatırlanmaları onlar için sunular sunulmasının da devamını getireceği için önemliydi. Miras hukukuna göre kadına malk ve mülk bırakılamıyordu. Peki aile reisinin zamansız ölümü karşısında evde kalan anne ve kız çocuklarının durumu ne oluyordu? Bu husus Yunan dünyası için muğlak kalırken Roma dünyasında en yakın akrabalarından bir erkek vasi olarak tayin oluyor, anne ve kız çocukları oturdukları evde yaşamaya devam ediyorlardı (Aksaray, 2012: 30). Diğer taraftan mezar yazıtlarında annenin ve onun kızlarının baba öldükten sonra, hatta yaşarken bile mezara kimlerin gömülebileceği hususunda mirasçı olarak tam yetkiye sahipti. Bir diğer deyişle günümüzde kamu hukuku önünde hak sahibi olabilmek için insan olmak yeterliyken Antik Dönem’de bu yeterli değildi.

KAYNAKÇA

- Akalın A. G. (2003). Eskiçağda Grek Kadının Toplumsal Yaşantısı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 33/21, 17-47.
- Aksaray B. (2012). *Roma Hukukunda Kadının Hak ve Fiil Ehliyeti*, İstanbul: On iki Levha Yayıncılık.
- Akyürek Şahin N. E. ve Uzunoğlu H. (2019). New Inscriptions from the Museum of Bursa, *Gephyra*, 17, 239-285.
- Apollodoros,(1921). Apollodoros, (Çev.) J. G. Frazer, The Library, in 2 Volumes, London, Cambridge.
- BE, (1888-). Bulletin épigraphique in Revue des études grecques, Paris.
- Blanck H. (1976). *Einführung in das Privatleben der Griechen und Römer*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- BoschE. (1967).*Quellen zur Geschichte der Stadt Ankara im Altertum*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Durugönül S. (1993). Grabstele eines Geschwister-Ehepaares aus Pompeiupolis in Paphlagonien, *Epigraphica Anatolica*, 21, 61-70.
- Friedell E. (1999). Antik Yunan’ın Kültür Tarihi. (Çev.) Necati Aça, Ankara: Dost Kitabevi.
- Graves R. (2012). Yunan Mitleri, (Çev.) Uğur Akpur, İstanbul: Say Yayınları.
- Hartmann E. (2000). Heirat und Bürgerstatus in Athen, Th. Späth ve B. Wagner-Hasel (Ed.), *Frauenwelten in der Antike. Geschlechterordnung und weibliche Lebenspraxis* (p. 16-31), Stuttgart: Metzler Verlag.
- Hesiodos, (2017). Theogonia – İşler ve Günler, (Çev.) Azra Erhat ve Sabahattin Eyüboğlu, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Herodotos, (1973). Herodot Tarihi, (Çev.) Müntekim Ökmen ve Azra Erhat, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Homeros, (1996). İlyada, (Çev.) Azra Erhat ve A. Kadir, İstanbul: Can Yayınları.
- Homeros, (2005). Odysseia, (Çev.) Azra Erhat ve A. Kadir, İstanbul: Can Yayınları.
- Hyginus, (1933). *Hyginus Fabulae*. Hygini Fabulae, H. J. Rose, (ed). The American Journal of Philology 56,4.
- IGR III, (1906). Cagnat R. Inscriptiones graecae ad resromanas pertinentes, Vol. III, Paris: Librairie Ernest Leroux.

- IEphesos IV, (1980). Engelmann H., Knibbe D. Ve Merkelbach R., *Die Inschriften von Ephesos, Teil IV*: Nr. 1001-1445 [Repertorium], IK 14, Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH.
- IEphesos V, (1980). Börker Ch. Ve Merkelbach R., *Die Inschriften von Ephesos, Teil V*: Nr. 1446-2000 [Repertorium], IK 15, Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH.
- IK, Die Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien.
- IKios, (1985). Corsten Th. *Die Inschriften von Kios* IK 29, Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH.
- IPerge I, (1999). Şahin S. *Die Inschriften von Perge* (IK 54), Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH.
- Korkut T. ve Tekoğlu R. (2019). Tlos Antik Kenti Qñturahi Kaya Mezarı, *OLBA*, XXVII, 169-188.
- Kuban Z. (2012). *Die Nekropolen von Limyra Bauhistorische Studien zur klassischen Epoche*, Viena: Phoibos Verlag.
- Lindsay H. (2011). Adoption and Heirship in Greece and Rome, B. Rawson (Ed.), *A Companion to Families in the Greek and Roman Worlds*, Oxford, 346-360.
- Lochman T. (2003). *Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien*, Basel: Skulpturhalle.
- MAMA (1928-2013). *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, I-XI, London.
- Merkelbach R. ve Stauber J. (1998). *Steinepigramme aus dem griechischen Osten III: Der ferne Osten und das Landesinnere bis zum Tauros*, München-Leipzig: K. G. Saur Verlag.
- Ovidius, (1994). Dönüşümler, (Çev.) İsmet Zeki Eyuboğlu, İstanbul: Payel Yayinevi.
- Pausanias, (1903). Periegeta, F. Spiro (ed), *Pausaniae Graeciae Descriptio*, 3 vols. Leipzig, Teubner.
- Phuhl E. Ve Möbius H. (1979). *Die ostgriechischen Grabreliefs II*. Mainz: Von Zabern.
- Röll B. (1995). Frau, C. Andresen, H. Erbse, O. Gigon (Ed.), *Das Lexikon der Alten Welt*, Augsburg: B. G. Teubner Verlag.
- SEG (1973-). *Supplementum Epigraphicum Graecum*
- Seyer M. ve Tekoğlu R. (2009). Das Felsgrabdes "Stamaha" in Ostlykien – ein Zeugnis für die Ospolitik des "Perikle" von Limyra?. *Die Sprache*, 48, 217-226.
- TAM II (1920-1944). Kalinka, E., *Tituli Asiae Minoris, II. Tituli Lyciae linguis Graeca et Latina conscripti*, 3 fasc. (I (1920): numeri: 1-395; II (1930): numeri 396-717; III (1944): numeri 718-1230), Vienna: Alfredi Hoelder.
- Thonemann P. (2013). Households and families in Roman Phrygia, P. Thonemann (Ed.), *Roman Phrygia. Culture and Society* (p. 124-142), New York: Cambridge University Press.
- Tit. Coman.Capp. (1968-1972). *Tituli Comanorum Cappadociae*, R. P. Harper, in: *Anatolian Studies*, 18, 1968, pp. 96-149; 19, 1969, pp. 27-40; 22, 1972, pp. 227-239.
- Vergilius, (2019). *Aeneis*, (Çev.) Türkan Uzel, İstanbul: Jaguar Kitap.
- Wollf H. J. (1995). Recht, C. Andresen, H. Erbseve O. Gigon (Ed.), *Das Lexikon der Alten Welt*, Augsburg: B. G. Teubner Verlag.
- Wörle M. (1997). Die Inschriften am Grab des Apollonios am Asartaş von Yazır in Ostlykien, *Lykia*, III, 24-39.
- Yıldız M. E. (2014). Kelainai/ApameiaKibotos'tan Dört Yeni Yazıt, *OLBA*, XXII, 291-305.

Fotoğraf 1. Zeus'un Ganymedes'i kaçırma sahnesi MÖ ca. 480-470
Museum of Fine Arts, Boston, Katalog No: Boston 95.36.

Fotoğraf 2. Zeus'un Aigina'yı kaçırma sahnesi
MÖ ca. 450-440. Museum of Fine Arts, Boston,
Katalog No: Boston 01.8077

Fotoğraf 3. Zeus'un boğa kılığında Europa'yı
kaçırma sahnesi MÖ ca. 340. The J Paul Getty
Museum, Malibu, California, USA, Katalog
No: Malibu 81.AE.78

Fotoğraf 4. Zeus'un kuğu kılığında Leda'ya yaklaşma sahnesi MÖ ca. 350-340, The J Paul Getty Museum, Malibu, California, USA Katalog No: Malibu 86.AE.680

Fotoğraf 5. Hades'in Persephone'yi kaçırma sahnesi, MÖ ca. 475-425, National Archaeological Museum of Naples, Katalog No: Naples H3091

Fotoğraf 6. Sinop Arkeoloji Müzesi

Fotoğraf 7. Bursa Arkeoloji Müzesi

Fotoğraf 8. Aphrodisias Açık Hava Müzesi lahit

Fotoğraf 9. Antalya Arkeoloji Müzesi

EXTENDED SUMMARY

Purpose

This paper aims to elucidate woman's position in the social life in antiquity.

Methodology

In order to understand woman's place in the social life, the belief system of the ancient people has been researched and the movement area, way of behaviour and actions of the gods and goddesses have been examined. Because the people attributed to their gods and heroes how they lived, how they thought, how they imagined and how they conceived life. Because it would be inevitable to stay away from the gods who act contrary to the social life. In addition to the belief system, an attempt is made to understand to what extent the literary and epigraphic evidence reflect the point of view towards women. The paper then deals with the issues in these documents that clarify the women's position in the community.

Findings

The executive bodies of the cities in antiquity, i.e. boule (council), demos (assembly) and gerousia (council of elders) consisted of men, simply because of the fact the men thought that the women was inadequate for deciding concerning the public and political matters. This point of view did not allow the women neither to elect nor to be elected. That the women did not have a place in the society inevitably led to a situation in which they did not claim anything in the inheritance law. The idea behind this is surely the belief that the women was also inadequate for deciding on the possessions or property. On the other hand, one can interestingly see that the women could have a full authority on the burial law, meaning that they could have the right to determine who will be buried into the grave. The women barely left their homes whereas the men were strolling on the streets freely. The entire occupation of the women was limited to home, children, servants and weaving for contributing to the home budget. However, there were also some women who could have the chance to have different sorts of occupations in the public life. They were not allowed to leave home alone, meaning that they were required to have a company from either home or from close relatives. When they went out, they were covering their head with a scarf as seen on numerous reliefs. The elder and poor women had the right to sell vegetables and fruits. Epigraphic documents reveal that the girls were getting married when they reached the age of 14. On the other hand, it is to be understood that the women married at a younger age, which is derived from these documents that provide the ages of the parents and indicate that the men were elder than the women. The belief system required that the goddesses were loyal to their partners. That some goddesses are referred as being virgin was a significant indicator. For this reason, the women were asked to be virtuous in the daily life. Some funerary inscriptions mention that the deceased young girls were virgins, indicating the importance given to being a virgin in the ancient mentality.

Conclusion and Discussion

There are more and more Turkish contributions dealing with women's place in the communal life in antiquity, yet the points such as the narrative of women in mythology as well as the epigraphic record missing in those publications has become the focal point of this paper. No matter what period is considered, it is obvious that the belief system shaped the public life considerably. The narratives which we call today mythology was considered to be the belief itself by the ancient people. In accord with their beliefs, they constructed extraordinarily outstanding temples for their deities. They regularly organized religious rituals and festival. They made dedications to these deities for the well-being of themselves and their beloved ones. They received oracles through their priests from the gods concerning the matters they wondered. Therefore, the behaviours of the gods and their attitudes set an example for them. This is a fact, not only for the ancient times, but also for all times.

Numerous gods and goddess from a wide range of communities in different times vanished over time, but both these gods and the new ones had the same characteristic, i.e guidance. The way of life of the deities, their behaviours and particularly the attributes placed before their names shaped the public life. That, for instance, Hera remained loyal to Zeus despite his countless affairs or Athena

bore the virgin attribute provided guidance to the society. For that reason, women stayed at home while the men were free in the public life. The women were asked to be loyal to their husband, which was not the case for the men. The women were advised to remain virgin, but the men were free from it.

In Homer's Iliad, it is mentioned that the universe were shared by three male deities, i.e. Zeus, Poseidon and Hades. Three male deities physically shared the universe among themselves; the women, on the other hand, had to confine themselves to intangible concepts such as marriage, birth, wisdom, virtue, virginity, harmony etc. In this belief system, the head of the household of the Olympian gods was a male, which is reflected in the actual daily life. In the households, either nuclear or extended, the man had a certain authority (*patria potestas*) over the family members, and they were under the patronage of father of the family (*pater familias*; Gr. ὁ κτήτωρ τῆς οἰκίας). Likewise, all the members of the councils in the city administration were male in gender. This resulted in that the women had no legal rights at all; the women were represented by either *pater familias* or their husband in the legal sense, since they did not possess a legal competence. The women had no rights in the inheritance law as well. If the woman did not have a male child, she could not inherit anything from her husband or father. If she did have a male child, he could have the inheritance from her husband. The child's age did not play any role in this. The mother could manage this inheritance in the name of the child. On the other hand, the father could adopt a male child if the family did not have one. The inheritance could thus remain in the *oikos*. According to the law of inheritance, the women could not be bequeathed to any commodity or estate. What happened then to the mother and the female children if the father of the family died untimely? However unambiguous this issue might be, a guardian was presumably appointed from among the close relatives and the mother and female children continued to stay in the house. On the other hand, the funerary inscriptions demonstrate that they had the full authority for the matter who would be buried into the grave after father's death. As a result, one can easily say that it is today enough to be a human being to claim any rights in the public law, whereas the picture was utterly otherwise in antiquity.